

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Monnetova koncepce evropské integrace

Aneta Kozlová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Monnetova koncepce evropské integrace

Aneta Kozlová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce
PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za odbornou pomoc, cenné rady a
věnovaný čas.

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 ŽIVOT JEANA MONNETA.....	9
2.1 MONNETOVO MLÁDÍ A JEHO KARIÉRA.....	9
2.2 MONNETOVY INTEGRAČNÍ SNAHY	14
3 MONNETOVA VIZE SJEDNOCENÉ EVROPY	17
3.1 SCHUMANŮV PLÁN	18
3.1.1 <i>Schumanova deklarace</i>	23
3.2 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ UHLÍ A OCELI (ESUO)	27
3.2.1 <i>Struktura a fungování ESUO</i>	33
3.3 MONNETOVA DALŠÍ ČINNOST	36
4 ZÁVĚR	41
SEZNAM LITERATURY	47
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	50
RESUMÉ.....	52

1 ÚVOD

Evropská unie se podílí na udržování míru v Evropě, sjednocování ekonomik a politik členských zemí, na zachování demokracie a na řadě dalších hospodářských a politických aspektů. O evropské integraci se začalo hovořit již po 2. světové válce, kdy bylo nutné vytvořit účinný systém, který by zabránil novým konfliktům mezi státy. Jedním ze zásadních návrhů byl Schumanův plán, na základě kterého mělo dojít k postupnému sjednocení Evropy a prvním krokem se mělo stát založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), v rámci kterého by byla přenesena část suverenity států ve prospěch nadnárodní instituce, která by dohlížela na trh s uhlím a ocelí. Za vytvořením tohoto důležitého plánu, který byl veřejně přednesen 9. května 1950, stál francouzský politik a diplomat Jean Monnet, který je považován za otce myšlenky sjednocené Evropy a který stál u zrodu evropské integrace, která se vyvinula až do podoby současné Evropské unie. A právě životem a dílem tohoto významného politika, diplomata, ekonoma a obchodníka se budu ve své bakalářské práci zabývat.

Cílem práce bude zodpovědět otázku, jaké bylo reálné naplnění Monnetových integračních plánů. Zaměřím se především na Monnetův život a jeho dílo v rámci evropského integračního procesu. Budu sledovat proměny Monnetových postojů v průběhu života a vliv těchto proměn na jeho práci. Nejvíce se potom budu zabývat analýzou Schumanova plánu, jakožto jedné z nejdůležitějších integračních koncepcí, a pokusím se na ní přiblížit Monnetovy návrhy. Dále se potom zaměřím na založení a fungování ESUO a Monnetovu další činnost v rámci evropské integrace, díky čemuž bude možné určit, do jaké míry se Monnetovy plány naplnily. Práce bude založena na analýze dat z dostupné literatury a článků a na historickém kontextu. Dále také na kritickém zhodnocení těchto dat.

Hlavními zdroji, ze kterých bude práce vycházet, budou díla od Michaela Burgesse, který se ve svých pracích zabýval právě Monnetovou

integrační metodou a jeho návrhy, a dále potom kniha od Henryho Masona *The European Coal and Steel Community*, ve které se podrobně zabývá vytvořením ESUO. Důležitým zdrojem budou i *Paměti* od samotného Jeana Monneta, které poskytnou ucelený náhled na danou problematiku. Dalšími podstatnými zdroji, nezbytnými pro analýzu, budou *Schumanova deklarace*, *Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli* a další Monnetovy články a jeho korespondence. Poměrně zajímavý náhled na problematiku nabídnou i publikace Pascala Fontaina či kniha od Marka Gilberta. Na teoretický rámec potom přispěje například kniha *Budování Evropy* od Pierra Gerbeta. Celou práci doplní články z odborných časopisů, například články od Szeleho, Featherstonea nebo McKessona.

Práce bude rozdělena do dvou hlavních kapitol a dalších podkapitol. První kapitola se bude zabývat Monnetovým životem. Zobrazím nejvýznamnější události jeho života, jeho postoje a názory. Představení Monnetova života nám položí základ pro pochopení jeho práce, jelikož můžeme předpokládat, že jeho životní zkušenosti a jeho kariéra před Schumanovým plánem měla částečný vliv na jeho dílo. Jelikož Monnet působil jako obchodník a cestoval po celém světě, poznával také významné lidi a získával důležité kontakty, díky kterým mohl později prosazovat svůj vliv. Kapitola o Monnetově životě je zařazena kvůli kontextu celé práce a má dopomoci ke komplexnímu pochopení osobnosti Jeana Monneta a jeho postojů.

Kapitola o Monnetově životě bude rozdělena celkem do dvou podkapitol, které budou popisovat jednotlivé etapy Monnetova života. První podkapitola bude zaměřena na Monnetovo mládí a jeho kariéru před myšlenkou sjednocené Evropy. Přiblíží Monnetovo mládí, které strávil ve francouzském městě Cognacu a přiblíží také jeho první daleké cesty, především do Spojených států amerických a Kanady. Bude se zabývat obdobím první světové války, kdy Monnet působil v oblasti

vojenského zásobování a objevily se jeho první vize integrace. Zobrazí Monnetovo působení ve Společnosti národů a bude se zabývat obdobím druhé světové války a Monnetovým působením ve francouzsko-britském koordináčním výboru a v Britské nákupní komisi ve Spojených státech amerických. Druhá podkapitola se potom zaměří na období Monnetova života, ve kterém se začal už aktivně zabývat otázkou evropské integrace a sjednocené Evropy. Zobrazí Monnetovo působení v exilové vládě v Alžíru, kdy se k této otázce poprvé veřejně vyjádřil. Přiblíží také stručně Monnetovy poválečné snahy v modernizaci Francie a sjednocování Evropy, kterým se budu dále v práci věnovat podrobněji.

Druhá kapitola se potom bude zabývat už samotnou Monnetovou myšlenkou sjednocené Evropy. Bude se jednat o ústřední kapitolu celé práce, ve které budeme schopni porovnat Monnetovy plány s jejich reálným naplněním. V úvodu pro ucelení pohledu na problematiku stručně představím historické snahy a předchůdce integračního procesu. V následující podkapitole už se potom budu zabývat analýzou Monnetových plánů a návrhů na sjednocenou Evropu, která bude jediné jako celek schopna čelit problémům a nebezpečím. Monnet vytvořil plán, který nesl jméno po francouzském ministru zahraničí Schumanovi, a Monnet v něm přišel s revoluční koncepcí, kdy by se mezi Německem a Francií vytvořil společný trh s uhlím a ocelí, který by podléhal nadnárodní autoritě. Budu se zabývat Schumanovým plánem do hloubky a budu se věnovat Schumanově deklaraci a analyzovat ji. Právě zde budou patrné Monnetovy návrhy a jeho integrační metoda. V další podkapitole se budu následně zabývat procesem vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli, analýzou smlouvy o jeho založení, jeho strukturou a samotným fungováním. Poslední podkapitola bude věnována Monnetově další činnosti, a to především snaze o vytvoření Evropského obranného společenství, které bylo nakonec zamítnuto, a dále se podívám na založení Akčního výboru pro Spojené státy evropské a Monnetovo působení v této organizaci.

2 ŽIVOT JEANA MONNETA

Jean Monnet patřil mezi přední francouzské politické a ekonomické poradce. Celý svůj život zasvětil úsilí o sjednocení Evropy a jeho činnost inspirovala slavnou Schumanovu deklaraci, která dala za vznik Evropskému společenství uhlí a oceli a následně současné Evropské unii. Monnet celý svůj život cestoval, setkal se s významnými osobnostmi politického a ekonomického dění a často byl i jejich poradcem. Stál v čele několika důležitých institucí a organizací. A právě v této kapitole se budu zabývat jeho životem. Přiblížím nejvýznamnější události jeho života a pozornost také zaměřím na jeho postoje a názory měnící se v čase.

2.1 Monnetovo mládí a jeho kariéra

Jean Omer Maria Gabriel Monnet se narodil 9. listopadu 1888 ve francouzském městě Cognac v oblasti Charente. Francie byla v této době venkovskou zemí a Cognac patřil mezi jedno z nejvíce venkovských území a sám Monnet byl často označován za „francouzského sedláka“. Ačkoliv měl Monnet skutečně selský původ, jeho rodina se díky otci, který obchodoval s koňakem, zařadila mezi významné obchodníky (Szele, 2003: 5). V šestnácti letech již Monnet ukončil studia a začal se věnovat rodinnému podniku. Jeho otec si uvědomoval Monnetovy mimořádné schopnosti v jednání s lidmi a poslal ho do Londýna, aby získal zkušenosti v mezinárodním obchodě a naučil se plynule anglicky (European Union, 2009).

V osmnácti letech byl Monnet vyslán na svou první dlouhou cestu, a to do Kanady. Mezi roky 1906 – 1914 strávil Monnet velké množství času v zahraničí, kde reprezentoval rodinný podnik. Kromě Velké Británie a Kanady navštívil i Skandinávii, Egypt, Rusko či USA (Association Jean Monnet, 2009). Právě cesty do Severní Ameriky a především Kanady se pro Monneta staly velkou inspirací pro jeho další práci v otázce sjednocené Evropy. Rozpoznal zde rozdíly mezi Novým světem s bohatou

budoucností a Starým statickým světem v Evropě. Poukazoval na rozdíl mezi americkými lidmi s otevřenou myslí, a to i u evropských přistěhovalců žijících v Kanadě, a nedůvěřivými Evropany. Hovořil také o spontánnosti, se kterou se v Kanadě setkal (Ugland, 2008: 9-11). Ve svých Pamětech svou zkušenost zhodnotil následovně: „V tomto prostředí ve stálém pohybu jsem pochopil, že je třeba se zříci starých zděděných podezření, která jsou jak zbytečnými starostmi, tak i ztraceným časem. V Charente se moc nedává úvěr sousedovi a oprávněně se požadují záruky u nového příchozího. Odhalil jsem zde nový způsob myšlení: iniciativa každého může být přijímána jako příspěvek k všeobecné prosperitě“ (Monnet, 2012: 42). Právě na základě těchto poznatků a inspirován americkým temperamentem, Monnet věřil, že změna v Evropě je možná a sjednocená Evropa není jen dalekou vizí (Ugland, 2008: 12).

Po vypuknutí první světové války nemohl Monnet narukovat ze zdravotních důvodů. Chtěl však do válečného dění přispět alespoň nějakou měrou, a proto se začal zabývat spoluprací mezi Francií a Velkou Británií v otázce válečných dodávek. Monnet měl představu o vzájemné koordinaci válečného úsilí obou zemí namísto samostatného jednání, jelikož obě země měly stejný cíl. Cítil, že o výsledcích války nebude rozhodnuto jen na bojištích, ale záležet bude i na ekonomické síle. Monnet se osobně setkal s francouzským premiérem Reném Vivianim, který souhlasil s Monnetovým návrhem ohledně francouzsko-britské ekonomické spolupráce. Tato schůzka se stala jedním ze zlomových bodů v Monnetově kariéře, kdy se Monnet dostal ke skutečné politice a mohl začít prosazovat své zájmy. Samotná schůzka s premiérem mu byla umožněna prostřednictvím rodinného přítele advokáta Benona, který se dobře znal právě s Vivianim a rozhovor zprostředkoval (Szele, 2003: 6-7).

V listopadu 1914 byl Monnet poslán do Londýna do civilních zásobovacích služeb. Monnet začal spolupracovat s novým ministrem obchodu Étienne Clémentem a postupně vytvořil nový systém

nazvaný Wheat Executive (výkonná komise pro obilí), který měl být prototypem řady mezinárodních institucí zajišťujících společnou správu hlavních produktů. Představitelé Francie, Británie a Itálie, kteří v komisi zasedali, měli na základě limitu finančních prostředků plnou moc podle potřeb spojenců nakupovat a rozdělovat sjednané obilniny a zajistit jejich dopravu. Úspěšnost Wheat Executive vedla k vytvoření dalších významných organizací, například Spojeneckého výboru pro námořní dopravu (AMTC), který by kontroloval spojenecké a neutrální lodě (Fransen, 2001: 64).

Už zde, v oblasti válečných dodávek, můžeme vidět Monnetovy první snahy o evropskou integraci a podporu myšlenky, že spolupráce je možná, existují-li specifické podmínky, kdy si lidé uvědomí, že mají společný zájem a jsou nuceni úzce spolupracovat: „Wheat Executive skutečně přinesla první konkrétní důkaz, že lidé, jakmile se dostanou do jistých situací, pochopí, že jejich zájem je společný, a od té doby jsou nuceni se dohodnout. Tyto podmínky nastanou, když se začne jednat o stejném problému s vůlí a dokonce povinností najít jeho řešení, přijatelné pro všechny“ (Monnet, 2012: 52).

V roce 1919 byl Monnet francouzským premiérem Clémenceauem a britským ministerským předsedou Balfourem navržen do funkce zástupce Generálního tajemníka Společnosti národů. Monnet souhlasil a odešel do Ženevy (Brož, 2004: 342). V roce 1923 však přijela do Ženevy Monnetova sestra a požádala ho, aby se vrátil zpět do Francie a ujal se vedení v rodinném podniku, kterému se po válce příliš nedařilo. Z tohoto důvodu Monnet rezignoval na post zástupce Generálního tajemníka Společnosti národů a vrátil se zpět do Cognacu. Zpětně poznamenal, že pro něj byla Společnost národů zklamáním. Pochopil, že vlády koukají jen na své vlastní prospěchové zájmy a nehledají společné řešení problému. Navzdory všemu ale připustil, že mu tato zkušenost změnila život a ovlivnila jeho dlouhodobější činnost (Association Jean Monnet, 2009).

Lidé a národy by se měli podle Monneta lépe poznat, aby spolu mohli spolupracovat a nehledět jen na vlastní zájmy: „Spolupráce mezi národy nastane, když se blíže poznají a různé prvky, které je skládají, splynou s odpovídajícími prvky sousedních národů. Je tedy důležité se lépe poznat, vlády i lidé, aby se začalo uvažovat o problémech, které jsou před nimi, už nejen z jejich vlastního zájmu, ale ve světle zájmu všeobecného“ (Monnet, 2012: 69-70).

Sám Monnet vzpomíná na své působení ve Společnosti národů jako na dobu, kdy ještě plně nechápal přenášení suverenity a neřešil otázku společné autority. „ V té době jsem se však nesnažil trvat na oné představě nové mezinárodní moci a nechápal jsem přenášení suverenity. Jen jsem hledal účinnost nejlepších spojení mezi vládami a národy.“ „Nepochybně jsem si nekladl problém společné autority se stejným aspektem jako dnes, neboť obnovená suverenita byla pro vítěze hlavním výrazem pro mír“ (Monnet, 2012: 70-72). Svůj názor změnil a touto problematikou se začal zabývat až po druhé světové válce.

V dalších letech se Monnet na základě svých bohatých zkušeností v oblasti mezinárodních financí zapojil do reorganizace státních financí některých východoevropských zemí, například Rumunska a Polska. Byl poradcem čínské vlády, které pomáhal s přebudováním tamní železniční sítě. Dále se podílel na založení banky v San Francisku (European Union, 2009).

V roce 1938 byl Monnet poslán francouzským předsedou vlády Daladierem do Spojených států amerických, kde se měl setkat s prezidentem Rooseveltem a projednat s ním spojení s USA proti Hitlerovi. Monnet na amerického prezidenta velmi zapůsobil a ještě před jeho odjezdem Roosevelt zatelefonoval ministru financí Morgenthauovi, aby Monneta co nejdříve přijal. Později byla dohodnuta objednávka válečných zásob, jednalo se především o nákup letadel (Fontaine, 1988: 12).

Na začátku druhé světové války se Monnet také stal předsedou francouzsko-britského výboru v Londýně, který měl koordinovat slučování výrobních kapacit obou zemí. Výbor se měl zabývat činností pěti stálých výkonných výborů, které se staraly o zásobování, zbraně, naftu, suroviny a také o vzdušnou a námořní dopravu (Association Jean Monnet, 2009). Monnet také apeloval na Churchilla a de Gaulla, aby vznikla mezi Francií a Velkou Británií úplná politická unie, jejímž cílem by byl boj proti nacistům. Monnet považoval porušení solidarity za příčinu i důsledek spojeneckých nezdarů, a proto bylo potřeba tomuto narušení zabránit. Jediným možným řešením pro něj bylo bezprostřední splynutí a totální jednota obou zemí. Jeho plán na úplné sloučení suverenity mezi Francií a Velkou Británií byl nejprve přijat s nadšením, později však po neúspěšné bitvě v Dunkerque v roce 1940 došlo k zamítnutí plánu (European Union, 2009).

Na základě špatné francouzské situace po bitvě, se Monnet rozhodl rozpustit francouzsko-britský koordinační výbor, který už neměl žádný význam. Následně se obrátil na Winstona Churchilla s nabídkou svých služeb britské vládě. Churchill souhlasil a Monnet byl poslán do Spojených států amerických, kde se měl stát členem Britské nákupní komise. Zde se prosadil jako mluvčí pro veškerou válečnou produkci a přišel s návrhem vyzbrojovací strategie, která by vedla k vítězství ve válce (Szele, 2003: 10). Spisovatel Robert Sherwood popsal Monnetovo počínání v USA následovně: „ Francouz Jean Monnet, i když zůstával za kulisami, měl pozoruhodný vliv ve Washingtonu. Tichý a vyrovnaný podnikatel viděl svou vlast drcenou vahou strašné porážky, Velkou Británii na dva prsty od své záhuby, a to proto, že průmyslníci a vojáci odmítli brát v úvahu reality totální války – nebo se ukázali neschopnými to udělat. Monnet byl velkým apoštolem výroby do krajnosti a jeho nejmilejší doktrína, kterou nepřestával kázat, se opírala o formulaci, že je lépe mít o 10 000 tanků více než o jeden méně“ (Sherwood, 1950: 288).

Monnetovy názory byly často považovány za extrémní, přesto se americké válečné úsilí odvíjelo od jeho návrhů, které byly sdělovány prezidentovi. Monnet si byl vědom i nedostatku finančních prostředků Velké Británie, a proto tlačil na Roosevelta, aby Spojené státy rozšířily výrobní kapacity pro vojenské vybavení ještě před samotným vstupem země do války. Prvním krokem byla myšlenka Lend-Lease (půjčka a pronájem), která by odstranila slepou finanční uličku. Spolupráce mezi Spojenými státy a Velkou Británií se uskutečnila pod názvem „Program k vítězství“ (Szele, 2003: 10).

2.2 Monnetovy integrační snahy

V roce 1943 se Monnet stal členem Francouzského výboru národního osvobození, což byla francouzská exilová vláda v Alžíru. Poprvé se také přímo vyjádřil o své představě Evropského společenství, které by mělo zajistit a udržet trvalý mír a vytvořit v Evropě demokratický systém. Mír v Evropě podle Monneta nenastane, dokud se budou její státy zakládat na národní suverenitě. Země Evropy jsou podle jeho názoru příliš malé, aby svým národům dokázaly zaručit potřebnou prosperitu a sociální rozvoj. Evropské státy proto musí společně založit federaci. (CVCE, 2012b: 2-3). Zde dochází ke změně Monnetových postojů. Byl si vědom, že mír může být zajištěn jen přenesením národní suverenity na nějaký vyšší nadnárodní orgán.

V roce 1945 se Monnet ujal plánu na národní modernizaci a rozvoj, který měl oživit francouzské hospodářství a zajistit celkovou rekonstrukci a obnovu Francie po válce (European Union, 2009). Francie byla druhou světovou válkou velmi poničena a její ekonomika stagnovala. Monnet si byl této situace dobře vědom a rozhodl se přijít s řešením. Výsledkem jeho úsilí byl právě Francouzský hospodářský modernizační plán, který měl pomoci Francii dostat se z nejhoršího a znovu nabýt konkurenceschopnosti a soběstačnosti na mezinárodním poli.

Modernizační plán ovlivnil Monnetovo další politické počínání, kdy si uvědomil, že prosperita Francie je závislá na prosperitě celé Evropy a začal pracovat na konceptu spolupráce Francie a Německa a dalších integračních procesech (Lynch, 1984: 233).

Poté, co došlo ke schválení a realizaci jeho plánu, si Monnet začal uvědomovat, že se rekonstrukce a sjednocení Evropy neuskutečňuje tak rychle jak by si představoval, a nedochází k ní způsobem, který považoval za správný. Dospěl k názoru, že nastal čas podniknout skutečné kroky k uskutečnění myšlenky sjednocené Evropy a spolu se svým týmem začal pracovat na koncepci Evropského společenství. Dne 9. května roku 1950 pak přednesl francouzský ministr zahraničí Robert Schuman jménem francouzské vlády takzvanou Schumanovu deklaraci, která měla vést k francouzsko-německé spolupráci (European Union, 2009).

Monnetova filozofie o sjednocené Evropě vycházela z konkrétní historické reality, která ukazovala, že evropský kontinent, až na pár výjimek v podobě válečných neutrálu, utrpěl obrovské trauma, projevující se jak v hospodářské sféře, tak i v oblasti morálky a mravnosti. Na první místo řadil francouzsko-německé usmíření, dále proces vytváření evropské federace a konečně prosazování principů nenárodnosti. Monnet zastával teorii, že hlavní směr evropské integrace spočívá v ekonomice (Brož, 2004: 346).

Monnet si uvědomoval, že ještě není vhodný čas na hromadné přenesení suverénních práv, jelikož by tím bylo zraněno národní cítění. Velmi důležité bylo vytvořit společný rozhodovací mechanismus, na který by se postupně přenášely další pravomoci. Jádrem návrhu bylo vytvoření nezávislého Vysokého úřadu, kterému by byla podřízena veškerá francouzsko-německá produkce uhlí a oceli. K plánu se dále připojilo Nizozemí, Belgie, Lucembursko a Itálie a v dubnu 1951 byla podepsána Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli. Od roku 1952

potom začal v Lucemburku pracovat Vysoký úřad, pod vedením Jeana Monneta (Fontaine, 2000: 12-15).

Když v roce 1954 selhal pokus na vytvoření Evropského obranného společenství a v roce 1955 opustil Monnet Vysoký úřad, založil Akční výbor pro Spojené státy evropské (European Union, 2009). Tato organizace zahrnovala vybraný tým významných politiků, ekonomů a dalších osobností, které chtěly pokračovat v budování evropské integrace všemi možnými dostupnými prostředky. Tento výbor stál v pozadí mnoha důležitých událostí vývoje evropské integrace, jako například u formování Euroatomu nebo Evropského hospodářského společenství (Szele, 2003: 15).

Ačkoliv Monnet ukončil studium již v šestnácti letech a navzdory všem nepříznivým osudu, byl významnou osobností zastávající řadu důležitých funkcí. Byl mezinárodním obchodníkem, ekonomem, diplomatem a státníkem. Nikdy však nebyl zvolen do žádné veřejné funkce a nikdy tak neměl oficiální politickou pravomoc k prosazování svých názorů. Monnetovi nikdy nešlo o získání moci a nikdy nevytvářel dojem, že chce vzít práci jiným lidem. Udržoval si nezávislost na politice a tak si mohl vybírat své vlastní cíle, od kterých nikdy neodvracel pozornost (European Union, 2009). O tom, proč nikdy neusiloval o moc, řekl: „Pochopil jsem, že je lépe, abych pracoval, než sám vykonával moc: nebyla moje úloha odedávna ovlivněna těmi, kdo moc měli a dohlíželi, aby se jí použilo ve vhodný okamžik? Co bych získal místem na jejich úrovni nebo přímo na jejich místě?“ „Nebyl bych mohl být takový – ne proto, že jsem byl skromný, ale není možno se soustředit na věc a zároveň na sebe. Ta věc byla pro mě stejná: pracovat společně s lidmi, ukázat jim, že přes své rozdílnosti a přes hranice mají společný zájem“ (Monnet, 2012: 75). Z politického dění se potom rozhodl definitivně vystoupit až v 87 letech, kdy odešel na odpočinek do svého domu v Houjarray (Brož, 2004: 352).

3 MONNETOVA VIZE SJEDNOCENÉ EVROPY

Myšlenka sjednocené Evropy se ještě před Monnetovou koncepcí objevovala v různých intervalech již od antického Řecka. Její předobraz můžeme nalézt ve snahách o sjednocení římské říše nebo v integračním úsilí středověké „svaté říše“. Mnohé evropské osobnosti pak přicházely s různými teoretickými koncepcemi na vhodné společenské uspořádání. Jednalo se však spíše o vize vycházející z duchovní a kulturní blízkosti evropských národů, bez jakékoliv formulace konkrétních politických a institucionálních kroků (Fiala – Pitrová, 2003: 33).

Jedním z nejvýznamnějších předchůdců současných evropských integračních procesů bylo Panevropské hnutí. S myšlenkou Panevropy přišel ve 20. století hrabě Coudenhove-Kalergi a mělo se jednat o nadstranické hnutí, které mělo vést k vytvoření společnosti evropských států s celní unií. Tento politický projekt budování sjednocené Evropy brzy získal podporu významných osobností, jako byly A. Briand, L. Blum, T. G. Masaryk, E. Beneš či K. Adenauer (Dušek, 2011: 15-16).

Velkým impulsem pro federálně orientované evropské hnutí byla druhá světová válka, která znovu názorně upozornila na potřebu mechanismů, které by zabránily rivalitě národních států, které pro federalisty představovaly potenciální zdroje agrese (Fiala – Pitrová, 2003: 39). Bylo vytvořeno mnoho hnutí a organizací, které měly vést k federativnímu uspořádání Evropy. Mezi nejvýznamnější události patřilo vytvoření Spojených států evropských, Unie evropských federalistů, Hnutí za spojenou Evropu, které vedlo ke svolání Evropského kongresu v Haagu v květnu 1948, vytvoření Západní unie. Dále došlo v roce 1949 k založení Rady Evropy, která měla zapojit Německo do poválečné spolupráce a chránit demokratické hodnoty. Marshallův plán a vznik OEEC pak přispěly k ekonomické obnově Evropy, nicméně se stále jednalo o užší integrační vazby (Dušek, 2011: 19-22).

Nedořešeným problémem však stále zůstávala otázka poválečného Německa a obavy z jeho rychlého ekonomického vzestupu a z možného znovuvyzbrojení. Cílem západoevropských zemí a především Francie, byla snaha posílit atlantické bezpečnostní vztahy a stabilizovat vztahy na kontinentě (Fiala – Pitrová, 2003: 47). Bylo-li v zájmu Francie kontrolovat německý zbrojní průmysl, musela především kontrolovat dvě pro toto odvětví nejdůležitější suroviny, a to uhlí a ocel.

K řešení situace byly vypracovány dvě hlavní koncepce. První koncepce počítala s mobilizací všelidové podpory k vytvoření ústavodárného shromáždění, ve kterém by zástupci lidu vytvořili evropskou ústavu, a jejím zastáncem byl italský federalista Altiero Spinelli. Druhá koncepce počítala s dílčími, ale rozhodujícími úkoly a jejím autorem byl Jean Monnet (Pinder, 1993: 12). A právě touto koncepcí, která vedla k vyhlášení Schumanovy deklarace, se budu dále v této kapitole zabývat. Přiblížím Monnetovy vize a Schumanův plán jako takový. Zanalyzuji Schumanovu deklaraci a podívám se i na samotné Evropské společenství uhlí a oceli, na jeho fungování a strukturu. Podívám se také na Monnetovy další aktivity, především na neúspěšný plán na vytvoření Evropského obranného společenství a vytvoření Akčního výboru pro Spojené státy evropské.

3.1 Schumanův plán

V září 1949 byl v nově vzniklém německém státě zřízen Mezinárodní úřad pro Porúří. Jeho cílem bylo zabránit opětovnému vzniku válečného centra v Porúří na základě rozhodování o německém průmyslovém exportu a importu. Francouzi byli z Mezinárodního úřadu více než zaskočeni, jelikož podle nich neřešil hlavní problém, a to vlastnictví. Rúrský úřad neměl nárok na doly a ocelárny v regionu. Dočasné vlastnictví bylo svěřeno německým správcům, popřípadě by určení vlastnických práv bylo přenecháno německé vládě svobodně

zvolené v budoucnosti. Navíc Rúrský úřad nezahrnoval detaily specifických smluv mezi doly a individuálními odběrateli. Francie by tak neměla zajištěné potřebné množství uhlí a koksu z Porúří, které by potřebovala pro svůj ocelářský průmysl. Francie se tedy k celému projektu stavěla negativně. Nezbyvalo jí však než změnit svou politiku a uznat, že německé energetické zdroje nemohou být vyvlastněny či zmezinárodněny. Jedinou možností jak si udržet vliv nad německými zdroji byla spolupráce s Německem (Lovett, 1996: 429-430).

Francouzský ministr zahraničí Robert Schuman byl pověřen svým britským a americkým protějškem k nalezení řešení stále zcela nevyřešené otázky poválečného Německa a jeho partnerů. Vyřešen měl být status Porúří, míra produkce uhlí a oceli a otázka rovných politických práv (Fontaine, 1988: 17).

Schuman se otázkou Německa zabýval už dříve. Jelikož pocházel z hraniční oblasti a zažil obě války, chtěl jednou provždy skoncovat s francouzsko-německou rivalitou. Návrhy na řešení, které mu byly předkládány, však považoval za tradičně nedůvěřivé a mohly jen málo ovlivnit vývoj událostí. Neváhal tedy přijmout Monnetovy revoluční návrhy.

V té době již probíhala realizace Monnetova plánu na francouzskou modernizaci. Monnet chtěl však zajít ještě dále. Předpokládal, že domácí ekonomika se nebude moci harmonicky vyvíjet, nebude-li prosperovat ekonomika evropská. Také ho znepokojovala mezinárodní situace, kdy se napětí mezi oběma bloky stále stupňovalo. Jediné vhodné řešení situace podle něj byla sjednocená Evropa (Gerbet, 1999: 76-77). Již v roce 1948 psal Schumanovi dopis, v němž uváděl, že pokud chtějí západoevropské země úspěšně čelit problémům a hrozícímu nebezpečí, musí vzniknout Západní federace (CVCE, 2013a: 3).

Předpoklady, které vedly Monneta k myšlence evropské integrace, byly neschopnost státu přizpůsobit se novým podmínkám, nebezpečí

nacionalismu, nutnost změnit kontext problémů a potřeba nových institucí, které by ukotvily společný zájem. Věřil také ve schopnost elit dělat ve speciálních situacích značné kompromisy, které by za normálních podmínek neudělaly. Stěžejním pojmem pro Monneta byla krize (Burgess, 2000: 34). Sám Monnet se ve svých Pamětech zmínil o vytvoření sjednocené Evropy na základě krize: „Vždy jsem si myslel, že Evropa se udělá z krizí a bude výsledkem rozhodnutí, která vzejdou z krizí“ (Monnet, 2012: 305).

Monnetovo pojetí Evropy bylo podle mnohých vědců federativní, ačkoliv sám Monnet se za federalistu nikdy nepovažoval. Byl takto označován díky své specifické metodě sjednocování Evropy, založené především na ekonomické integraci (Burgess, 2011: 9). Monnet byl většinou popisován jako funkcionalista. Mezi funkcionalisty ho řadili například Haas, Lindberg či Schmitter (Wiener – Diez, 2009: 46). Příležitostně byl potom označován například Johnem Pinderem za inkrementálního federalistu (Pinder, 1986: 42). Monnetovy politické myšlenky jsou jak jednoduše, tak složitě definovatelné. Jednoduché jsou v tom smyslu, že vychází z praktických zkušeností, ale na druhou stranu jsou jen velmi těžko ideologicky zařaditelné. Snoubil se u něj idealistický a pragmatický přístup, který většinou vytvářel myšlenky orientované k okamžitému jednání (Burgess, 2000: 32). Myšlenka kooperace pro něj byla zásadní: „Situace podobného druhu ve mně v různých dobách vyvolávaly stejné pocity, které přirozeně vedly ke stejným formulacím: ‚jednotný názor a akce‘, ‚společná koncepce‘, ‚sjednocení zdrojů““ (Monnet, 2012: 57).

Monnetovým hlavním cílem byl mír, ale aby ho bylo dosaženo, musí se podle Monneta změnit povaha mezinárodních vztahů tím, že se změní vztahy mezi lidmi. Lidé se musí sjednotit, musí být řešeny problémy, které je rozdělují a musí být přesvědčeni, aby sledovali společný zájem a prospěch. A je potřeba, aby se přímé spojení mezi lidmi nezastavilo jen

v Evropě. Monnet zastával názor, že sjednocení Evropy není důležité jen pro Evropu samotnou, ale stane se příkladem i pro další země.

Monnet věřil, že v každé okolnosti, která by mohla vést ke konfliktu, je skryt společný zájem. Základní problém vždy spatřoval v bariérách mezi národy a lidmi. Monnet chtěl změnit postoje lidstva tím, že změní samotné důvody pro jejich soupeření, což by znamenalo radikální transformaci celého politického kontextu, který byl tradičně konfliktně nastaven. Jednotlivé postoje, vnímání a hodnoty byly legitimní jen v závislosti na specifickém kontextu. Stačí změnit kontext a problémy se sami změní. Velkou váhu Monnet přikládal také institucím, které podle něj dávají lidstvu řád a předávají zkušenosti dalším generacím (Burgess, 2000: 32-33). Ve svých projevech i ve svých Pamětech Monnet na důležitosti institucí často upozorňoval: „Jsme v rychle se měnícím světě, ve kterém se lidé a národy musí naučit kontrolovat sami sebe ve vztahu k ostatním. Myslím, že to se může stát jedině prostřednictvím institucí: a to je ta potřeba společných institucí, kterou jsme se naučili během války“¹ (Monnet, 1963: 204). „Nic není možné bez lidí, nic není trvalé bez institucí“ (Monnet, 2012: 227).

Podle Monneta byla každá krize příležitostí pro vznik něčeho nového. Jeho největší zbraní byla jednoduchost, díky které byl schopen přesvědčit ostatní a předejít kritice. Při prezentaci svých myšlenek se soustředil vždy jen na podstatu věci, což bylo velmi dobře přijímáno posluchači a napomohlo to k jasnému pochopení problematiky i u jiných zemí a národů. Monnet totiž považoval nedostatek porozumění za silnou zbraň v rukou nepřítele. Na základě jednoduchosti si budoval veškeré vztahy a důvěru s lidmi (Szele, 2003: 14).

---

¹ „We are then in world of rapid change, in which men and nations must learn to control themselves in their relations with others. This, to my mind, can only be done through institutions: and it is this need for common institutions that we have learnt in Europe since the war.“ (Monnet, 1963: 204).

Monnet vytvořil malý tým, který se plně soustředil na řešení evropské budoucnosti a otázky Německa (Fontaine, 2001: 11). Již 4. května zaslal Schumanovi memorandum, které obhajovalo deklaraci a v jehož úvodu Monnet identifikoval pět hlavních důvodů patové světové situace. Jednalo se o bezprostřední hrozbu nové války, německý problém, vyhlídky na francouzskou obnovu, organizaci Evropy a postavení Francie v Evropě a ve světě (Burgess, 2011: 6).

Největší nebezpečí pro Evropu shledával ve studené válce a předpokládal, že sjednocením Evropy by se napětí ve světě podstatně snížilo. V otázce Německa však zastával názor, že úplné sjednocení Německa je nereálné z důvodu nemožnosti americko-sovětské dohody. Situaci nelze řešit ani přičleněním Západního Německa k Západu, jelikož by se obě části Německa smířily s trvalým rozdělením a dále by vyvstala otázka německého vyzbrojení, která by vyprovokovala Rusy. Upozorňuje však také na to, že Spojené státy americké budou usilovat o přičlenění Západního Německa, protože nemají žádný jiný vhodnější návrh. Podle Monneta bude nutné přijmout rázná opatření, která změní zaběhnuté stereotypy a povedou k řešení německé otázky (CVCE, 2013b: 2-3). Pokud by nebyla řešena otázka německé průmyslové výroby, došlo by k úpadku francouzské prosperity, jelikož by Německo zvýšilo výrobu a došlo by k jeho rozmachu a dumpingu ve vývozu. Skončila by liberalizace obchodu, obnovily by se předválečné kartely, byla by možná expanze Německa na Východ a francouzská výroba by se stala limitovanou (Monnet, 2012: 219). Na celou situaci Monnet zareagoval následovně: „Je třeba změnit běh událostí. Proto je třeba změnit myšlení lidí. Slova na to nestačí. Jen bezprostřední akce týkající se hlavního bodu může změnit současný nehybný stav. Je třeba velké akce, reálné, bezprostřední a dramatické, která změní věci a dá možnost uskutečnit naděje, na které už lidé nevěří“ (Monnet, 2012: 128).

Monnet tedy svou pozornost zaměřil na francouzsko-německou spolupráci. Uvědomoval si však, že úplné hospodářské sloučení obou zemí je neuskutečnitelné, jelikož existovaly příliš velké rozdíly v cenách, mzdách i daních. K dosažení hospodářské unie, bylo třeba postupovat krok za krokem a vybrat si určité základní sektory. Monnet si vybral uhlí a ocel (Gerbet, 1999: 77-78), jelikož na těchto dvou surovinách závisí téměř celý zpracovatelský průmysl. A dalo by se říci, že uhlí a ocel jsou dva základní klíče k ekonomické prosperitě. Jednalo se o velký krok do neznáma, kdy by se Francie vzdala značné části kontroly nad dvěma nejdůležitějšími sektory pro ekonomický blahobyt a fyzickou obranu země (Lovett, 1996: 426).

Společný trh uhlí a oceli neměl stát na čistě liberálním principu. Nemělo se jednat o pouhé zrušení hranic. Po zkušenosti s francouzským plánem modernizace, byl Monnet stoupencem určitého typu zřízení (Gerbet, 1999: 78). Bylo zapotřebí, aby byly oba sektory řízeny nějakým nadřazeným orgánem, kterým měl být Vysoký úřad. Aby byl zajištěn princip nadnárodního řízení těchto sektorů, musel být Vysoký úřad vybaven určitými pravomocemi. Jednalo se o orgán nezávislý na národních vládách. Jako nejvyšší orgán nadnárodní struktury měl za úkol řídit tok investic, stanovovat kvantitativní omezení, dozorovat nad principy hospodářské soutěže a kontrolovat plnění stanovených zásad (Fiala – Pitrová, 2003: 51). Orgán by bojoval proti vytváření kartelů a eliminoval diskriminační praktiky. Měl by své vlastní finanční zdroje a byl by zodpovědný za řízení společného trhu. Vysoký úřad měl být jen prvním krokem k dalšímu přenášení pravomocí směrem k nadnárodnímu centru (CVCE, 2012a: 3).

3.1.1 Schumanova deklarace

V posledních dubnových dnech roku 1950 vytvořil Monnet se svým týmem několikastránkový dokument, který zdůvodňoval a popisoval kroky,

vedoucí k prosazení plánu. Rozhodl se pro co největší diskrétnost, aby zabránil možným námitkám a protinávrhům, které by narušily revoluční charakter návrhu a připravily by ho o moment překvapení a z něj plynoucí výhody. Schuman Monnetův návrh přijal a 9. května 1950 přednesl takzvanou Schumanovu deklaráci veřejnosti (Fontaine, 2001: 13). Toto datum nebylo vybráno zcela náhodně. Následujícího dne měly spojenecké státy jednat v Londýně o budoucnosti Německa a zvýšení jeho výroby. Schuman nevěděl, jaká bude jeho pozice při jednání a Monnet si myslel, že jednání bude dobrou příležitostí k představení návrhu na společenství uhlí a oceli a nastolení nového směru v debatě o poválečném Německu (Piodi, 2010: 25).

Úvod deklaráce, který zůstal ve všech devíti pracovních verzích nezměněn, upozorňoval především na nutnost světového mírového procesu a evropské vůdčí postavení v něm. Úvod byl následující: „Světový mír by nemohl být zachován bez tvůrčího úsilí, jež je úměrné nebezpečím, která tento mír ohrožují. Přínos, kterým organizovaná a živá Evropa může přispět civilizaci, je nezbytný pro udržení mírových vztahů“ (Monnet, 2012: 221).

Hlavní teze deklaráce hovořily o tom, že sjednocenou Evropu nelze utvořit najednou, ale musí se uskutečnit konkrétní kroky vedoucí ke skutečné solidaritě. Musí se odstranit nepřátelství mezi Francií a Německem. Za tímto účelem je potřeba podřídit celou francouzsko-německou výrobu uhlí a oceli společnému Vysokému úřadu. Válka mezi zeměmi tak bude nemožná a celkově se zlepší životní úroveň. Evropa bude také díky větším prostředkům schopna přispívat na rozvoj afrického kontinentu. K této dohodě se budou moci připojit všechny země, které budou sdílet stejné cíle. Zavedením společné výroby a vytvořením Vysokého úřadu vznikne první konkrétní základ Evropské federace, která je nezbytná pro zachování míru.

Dále byly definovány úkoly Vysokého úřadu, který měl v co nejkratší době zajišťovat modernizaci výroby a zlepšení její kvality, dodávky uhlí a oceli za stejných podmínek do všech členských států a vyrovnání pokroku při zlepšování životních podmínek pracujících v těchto sektorech. Jelikož v členských zemích existovaly rozdílné podmínky, bude potřeba přijmout dočasná opatření, týkající se plánu výroby a investic, zavedení mechanismů pro vyrovnání cen a vytvoření fondů na rekonverzi, jež usnadní racionalizaci výroby. Zároveň by měly být veškeré dodávky uhlí a oceli mezi členskými zeměmi zbaveny cel a rozdílných dopravních tarifů. Vše by vedlo k vytvoření podmínek pro nejracionalnější rozdělování výroby na co nejvyšší úrovni. Vytvořená organizace by zajišťovala fúzi trhů a rozvoj výroby. Vysoký úřad by se skládal z nezávislých osobností, jmenovaných vládami na principu rovného zastoupení. Rozhodnutí Vysokého úřadu by byla pro členské země závazná a předseda by byl vybrán na základě společné dohody vlád. Existovat by však měla přiměřená pravidla, která by umožňovala odvolání proti rozhodnutí Úřadu. Zástupce Spojených národů by byl u Vysokého úřadu přítomen a dvakrát ročně by podával veřejnou zprávu Spojeným národům o fungování organizace a naplňování jejích cílů. Vysoký úřad by měl brát ohled na pravomoci propůjčené Mezinárodnímu úřadu pro Porúří a na veškeré německé závazky (European Union, 2010).

Monnet si byl vědom ekonomických bariér mezi státy a jejich nerovnou základnou. Považoval tedy za nezbytné zavést určité mechanismy, které by tuto nerovnost mezi státy dočasně kompenzovaly. Patrná je zde také změna Monnetova postoje k přenášení suverenity, kdy se státy vzdají části své suverenity ve prospěch nadnárodní instituce, jejíž rozhodnutí budou pro členské státy závazná. Monnet také změnil názor na sjednocování Evropy, kdy sjednocenou Evropu nelze utvořit najednou, ale musí dojít k postupné federalizaci.

Základním kamenem celého projektu byl pro Monneta Vysoký úřad, který se stal bezprecedentní inovací v mezinárodních vztazích, kdy evropské státy dobrovolně souhlasí s převedením části své národní suverenity na nezávislé nadnárodní těleso (Burgess, 2011: 9-10). Schumanův plán zpečetil francouzsko-německé smíření a umožnil vznik prvního evropského společenství na základě ochoty dvou zemí a jejich partnerů poučit se z chyb minulosti a vložit víru do společné budoucnosti, založené na společné spolupráci (Fontaine, 1988: 18).

Monnet chtěl využít ekonomických prostředků v omezené oblasti navržené tak, aby byla maximalizována aktivita elit a latentní podpora mas. To by mělo vést k nastartování trvalého procesu federalizace, který by vzešel z výkonnosti a zaručení dodání veřejných statků považovaných za nejisté nebo nespolehlivé na národní úrovni. Toto bylo původně známo jako Monnetova metoda, později pak jako metoda Společenství. Podle Monneta problémy nevznikají sami o sobě, ale jsou produktem okolností, které když změníme, zmizí i problém. Takto spatřoval i otázku Německa, která mohla být vyřešena, jen pokud se změní podmínky vytvářející budoucnost Německa jak pro jeho sousedy, tak pro Německo samotné (Burgess, 2011: 9).

Monnet také věřil ve specifické funkční vztahy mezi státy, které by byly založené především na ekonomických aktivitách a Evropské společenství uhlí a oceli by je skvěle vystihovalo. Tato nová forma sektorové nadnárodní organizace by sloužila jako základ pro budoucí evropskou federaci, která se bude vyvíjet pomalu k angažovanosti národních elit v procesu společných ekonomických zájmů. Výsledkem konkrétních výhod by se utvořila rozhodující solidarita (společné zájmy), kterou Monnet považoval za nezbytnou k odstranění fyzických a psychických bariér.

Jak Monnet zmiňuje v deklaraci, francouzsko-německá unie by neměla být utvořena najednou, ale měly by být nejprve stanoveny

společné základy pro ekonomický rozvoj. Federální Evropy by pak bylo dosaženo prostřednictvím francouzsko-německé unie, což by realizovalo samo sebe interakcí ekonomie a institucí, vyžadujících nové struktury v evropském měřítku. Tento přístup k federaci, který Monnet nazýval metodou ESUO, by utvořil největší solidaritu mezi lidmi a postupně by se přidávaly další úkoly a další lidé by se stali objekty stejných společných pravidel a institucí. Nebyly stanoveny žádné časové limity ani lhůty pro něco, co se zdálo jako dlouhý, pomalý a téměř organický proces ekonomické a politické integrace (Burgess, 2011: 9-11).

3.2 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)

Aby měla francouzsko-německá iniciativa co největší šance na úspěch, muselo se jednat rychle. Francie svolala již na 20. června mezivládní konferenci, které předsedal Monnet. S plánem souhlasily a konference se zúčastnily další čtyři země, a to Belgie, Nizozemí, Lucembursko a Itálie (Fontaine, 2001: 15). Záporně se k projektu stavěla Velká Británie, která nebyla ochotná přijmout nadnárodní princip. Nacionalismus v Británii byl příliš silný. Konzervativci ani labouristé nebyli ochotni vzdát se části svých pravomocí. Navíc zde byla tradice nepsané ústavy. Velká Británie také udržovala přátelské vztahy se Spojenými státy americkými a dalšími zámořskými územími. Nepovažovala tak svou integraci v rámci Evropy za potřebnou (Mason, 1955: 9-10).

Monnet svými slovy na konferenci jasně poukázal, jakým směrem se budou ubírat následující jednání o společném projektu: „Jsme zde, abychom uskutečnili společné dílo, ne pro jednání o výhodách, ale pro hledání své výhody ve společné výhodě. Jen vyloučíme-li z našich diskuzí všechny partikularistické pocity, bude možno najít řešení. V případě, že my, zde shromáždění, budeme umět změnit své metody, se postupně změní duch všech Evropanů“ (Monnet, 2012: 239).

Jedním z hlavních témat byla otázka nadnárodního charakteru organizace. Nebylo pochyb, že se státy budou muset vzdát velké části své suverenity, to bylo ale považováno za největší přednost smlouvy a státy byly ochotné na podmínku přistoupit, s výjimkou patriotů a komunistů. Ostatní kritici smlouvy útočili spíše na jiné aspekty smlouvy jako porušování národních ústav a nedostatečnou demokratičnost. V různých parlamentech byla často zpochybňována ústavnost Smlouvy. Opozice argumentovala, že částečný převod národní suverenity nelze uskutečnit beze změny národních ústav. Ústavní otázka představovala problém především pro země Beneluxu, které v době ratifikace Schumanova plánu neměly v ústavách zakomponovaná mezinárodní ustanovení, která by povolovala převod části národní suverenity. Lucembursko i Belgie však usoudily, že je potřeba, aby se ústavy přizpůsobovaly novým skutečnostem a potřebám. Nizozemsko se ústavností skoro nezabývalo a plán podpořilo. Problematické bylo i Německo, které bylo jedinou federací mezi zeměmi Společenství a obávalo se o zachování práv jednotlivých federálních zemí. Němečtí socialisté argumentovali, že mezinárodní klauzule Základního práva dovoluje národním parlamentům převést pouze suverénní práva, kterými sami disponují a ne práva jednotlivých federálních zemí. Přesto bylo mnoho pravomocí federálních zemí převedeno na Společenství. Německo tedy usilovalo o to, aby země federace mohly uplatňovat svůj vliv ve Společenství a nejlepším místem pro uskutečnění měla být Rada ministrů (Mason, 1955: 12-22).

Právě institucionální složení organizace bylo jednou z dalších debat. Diskuze o podobě evropských institucí a vymezení vlivu nadnárodních orgánů bylo úzce spojeno s případnou politickou unií. Nejednotnost ohledně pravomocí Vysokého úřadu byla komplikována především malými zeměmi Beneluxu, které se obávaly, že jejich potřeby budou zastíněny potřebami velkých členských států. Vytvořena tedy byla nakonec institucionální struktura, která neodpovídala Monnetovým

návrhům. Základem stále zůstal nezávislý nadnárodní orgán Vysokého úřadu, který za asistence Poradního výboru spravoval svěřenou oblast bez dalších zásahů členských zemí. Jeho kontrolou mělo být pověřeno Shromáždění. Platnost a adekvátnost úkonů měl mít poté na starosti nezávislý Soudní dvůr. Zárukou požadovaného zohlednění stanovisek členských států se pak měla stát Rada ministrů, která získala určité rozhodovací pravomoci (Fontaine, 2001: 15).

V nezávislosti Vysokého úřadu spatřoval Monnet základní kámen nového systému. Ochrana proti zneužívání moci Vysokého úřadu měla podle Monneta primárně spočívat v právu na odvolání u nadnárodního soudu, prostřednictvím něhož by mohly jednotlivé vlády vznášet námitky proti Úřadu. Právě tato jednoduchá struktura v mnohých vzbuzovala obavy z příliš silné výkonné role Vysokého úřadu. Monnet vyvinul obrovskou snahu, aby svou koncepci ochránil. Snažil se ji prezentovat jako omezenou a specifickou sílu. Opozice si to však vyložila zcela odlišně. Především Belgie a Nizozemí spatřovaly v Úřadu obrovskou a nedefinovatelnou sílu. Požadovaly, aby vzniklo nějaké vládní těleso, které by dohlíželo na rozhodnutí Vysokého úřadu (Featherstone, 1994: 158).

Během jednání musel tedy Monnet připustit, že členské země by měly mít možnost prosazovat i své národní zájmy. Vytvořením Rady by se zamezilo přílišnému zaměření Společenství na technické otázky a bylo by schopné přijímat makroekonomická rozhodnutí, která spadala do pravomoci vlád. Souhlas Rady by byl potřebný jen v úzce vymezené oblasti a zákonodárná iniciativa by zůstala doménou Vysokého úřadu. Nejdůležitější však byl fakt, že díky Radě by bylo zaručeno, že v návrzích zákonů se uplatní zájmy celého Společenství a budou kompenzovány ekonomické a geografické rozdíly mezi malými a velkými zeměmi (Fontaine, 2001: 15). Koncepce Vysokého úřadu tak zůstala zachována v alternativní podobě. Jeho pravomoci byly přesněji definovány a měly být kontrolovány Radou ministrů, Shromážděním a Soudním dvorem. Jednání

tedy Monnetovy návrhy nerozvinuly, Vysoký úřad sice existoval, ale se značnými inovacemi a omezenými pravomocemi.

Reakce veřejnosti na plán byla poměrně příznivá, objevily se však i různé opoziční proudy. Mnoho Francouzů návrh přijímalo poměrně dobře, především strany třetí síly, avšak od samého začátku zde byla znatelná i opozice. Komunisté byli nepřátelští. Patrioti, jakobínští radikálové a socialisté byli nedůvěřiví. Gaullisté byli evropské integraci nakloněni, ale jen s ohledem na silné postavení Francie. Největší kritika však překvapivě přišla od francouzských vůdců ocelářského průmyslu a dalších průmyslníků, kteří se obávali, že organizace bude příliš intervenční a technokratická a že německý průmysl získá výhodnější postavení a francouzská odvětví tak utrpí ztráty (Mason, 1955: 2-3). Francouzská průmyslová a obchodní sdružení vytvářela silnou opozici proti plánu a požadovala provedení zásadních změn. Jejich proti-kampaň selhala díky Monnetovým politickým schopnostem. Jeho hlavní zbraní byla podpora ze znárodněných sektorů francouzské ekonomiky, kdy vysoce postavení manažeři vyslovili podporu plánu. Navíc opoziční sdružení neměla potřebnou sílu. Smlouva tedy nakonec byla schválena s podporou republikánů, socialistů, radikálních socialistů, nezávislých republikánů a nezávislých rolníků (Ehrmann, 1954: 453-481).

Pro Německo znamenalo členství ve Společenství zásadní krok k rovnocennému postavení mezi západoevropskými státy. Samozřejmě za podmínky možná dočasného rozdělení země. Adenauer viděl budoucnost Západního Německa jedině v evropském prostředí. Možnost sjednocení pro něj nebyla tak důležitá a proto přijal návrh na vytvoření Společenství poměrně se samozřejmostí (Hörber, 2006: 210-212). Ne všichni však sdíleli kancléřův postoj. Vládní koalice měla méně nadnárodní postoj. Křesťanští demokraté, FDP i Německá strana by upřednostnili sjednocené Německo spíše než evropské řešení, nebyli však zcela proti plánu. Socialisté, na rozdíl od ostatních pěti států, byli

silnou opozicí Společenství. Adenauer si však Smlouvu v parlamentu nakonec prosadil (Mason, 1955: 4-5).

V Itálii byl plán přijímán výborně, s výjimkou neofašistů, komunistů a Nenniho socialistů. Z ekonomického hlediska bylo Společenství pro Itálii jedinou možností jak získat potřebné suroviny levně a hojně a povolit vývoz italské nadprodukce. Italský ocelářský průmysl však představoval problém, jelikož italská ocel měla dvakrát větší hodnotu než francouzská a německá. Italská vláda nakonec získala podporu parlamentu, ale až poté, co získala ústupky od ostatních členských států v podobě vlastních cel na dováženou ocel po dobu pěti let.

V Belgii byla největším problémem otázka uhlí, protože Belgie měla nejmenší produkci, ale nejvyšší ceny kvůli špatně dostupným dolům a také platy horníků byly poměrně vysoké. Ideologicky však byly všechny belgické strany s výjimkou komunistů, připraveny na experiment s nadnárodní suverenitou. Po garantování určitých ústupků týkajících se uhlí byl plán nakonec schválen. Nizozemsko potom přijalo Smlouvu bez nejmenších problémů a jednomyslně, jelikož Společenství pro něj představovalo prakticky samé výhody. Lucemburská ekonomika byla na ocelářském průmyslu zcela závislá a nemohla si dovolit zůstat mimo společný trh. Ačkoliv byl lucemburský trh citlivý na jakékoliv výkyvy, vzala na sebe země riziko a plán také podpořila (Mason, 1955: 5-9).

Jednání o založení organizace se velmi rychle vyvíjelo a smlouva definující výslednou podobu nové organizace byla podepsána 18. dubna 1951 v Paříži. Tato takzvaná Pařížská smlouva, oficiálně Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli, byla uzavřena na dobu padesáti let, čímž se lišila od dalších integračních kroků, které byly již časově neomezené. V platnost smlouva vstoupila 27. července 1952 a instituce Společenství začaly fungovat ještě téhož roku (Fiala – Pitrová, 2003: 53).

V preambuli Smlouvy o založení ESUO byl znázorněn duch a metoda Společenství. Stálo v ní: „Majíce na mysli, že světový mír může být zachován jen tvůrčím úsilím úměrným nebezpečí, jež jej ohrožuje; přesvědčení, že příspěvek, jež organizovaná a živoucí Evropa může civilizaci přinést, je nezbytný pro udržení mírových vztahů; jsouce si vědomi, že Evropu lze vybudovat jen konkrétními akcemi, vytvářejícími především opravdovou solidaritu, a položením společných základů hospodářského rozvoje; usilující pomoci zvýšit životní úroveň a posílit mír rozšiřováním své základní výroby; odhodláni nahradit staleté soupeření sjednocením svých základních zájmů, vybudovat zřízením hospodářského společenství základy širšího a hlubšího společenství mezi národy, jež dlouho dělily krvavé konflikty, a položit základy institucí způsobilých řídit jejich osud, napříště společný,...“ (The American Journal of International Law, 1952: 107). Klíčovými slovy jsou „světový mír“, „konkrétní akce“, „opravdová solidarita“, „sjednocení základních zájmů“, „hlubší společenství mezi národy“, „osud, napříště společný“. Všechny tyto pojmy určují základní ideje, na kterých Společenství stojí a jakým směrem se bude ubírat.

Všechny strany uznaly, že Evropa může být vybudována pouze na základě praktických úspěchů, které v první řadě vytvoří skutečnou solidaritu, a na základě vytvoření společné základny pro ekonomický rozvoj. Tudíž bude nahrazena dlouholetá rivalita sloučením základních zájmů. Jejich záměrem bylo vytvořit širší a hlubší společenství mezi národy, které dlouho dělily krvavé konflikty, a položit základy institucím, které budou řídit jejich společný osud. Zvláště poslední věta vystihuje, že šest zúčastněných zemí souhlasilo se Schumanovým plánem a s vytvořením nadnárodní organizace v Evropě. Nicméně zde nebyl zatím jasný konečný cíl (Gilbert, 2003: 51).

Samotná smlouva potom obsahovala čtyři hlavy, pojednávající o úkolech a orgánech Společenství, o hospodářských a sociálních

ustanoveních a ustanoveních obecných. Dále pak smlouva obsahovala deset kapitol a celkem sto článků upravujících fungování orgánů a činnosti Společenství (The American Journal of International Law, 1952: 107-148).

3.2.1 Struktura a fungování ESUO

Institucionální podoba Evropského společenství uhlí a oceli kombinovala dva výchozí integrační principy (tento charakter je u evropských orgánů zachován dodnes). Prvním principem byl nadnárodní integrační přístup, který představovalo nezávislé postavení Vysokého úřadu. Druhým principem bylo mezivládní paradigma, které ztělesňovala Rada (Fiala – Pitrová, 2003: 54).

Vysoký úřad byl exekutivním tělesem Společenství. Byly mu postoupeny veškeré pravomoci týkající se cen, produkce a investic v oblasti uhlí a oceli. Úřad byl složen z devíti členů jmenovaných na šest let a vybraných na základě individuálních kompetencí (McKesson, 1952: 22). Jmenování byli buď národními vládami, nebo kooptací. Členové nesměli mít žádné závazky k jednotlivým státům, ale jen ke Společenství jako celku. Jednotliví členové mohli být odvoláni Soudem za určitých výjimečných podmínek. Navíc mohli být při dvoutřetinové podpoře členů Shromáždění odvoláni jako celé těleso během výroční debaty. Členové během svého funkčního období nesměli vykonávat žádnou obchodní či profesní činnost a navíc během něj a tři roky po něm, nesměli mít žádné přímé nebo nepřímé zájmy v obchodu týkajícího se uhlí a oceli. Vysoký úřad rozhodoval hlasováním prosté většiny. Rozhodnutí nebo doporučení pak bylo věnované buď národním vládám, nebo přímo uhelným a ocelářským podnikům. Rozhodnutí Úřadu byla závazná, doporučení pak byla závazná také, ale s ohledem na vlastní výběr prostředků k dosažení cíle. Vysoký úřad byl oprávněn shánět finanční prostředky pro plnění svých cílů. Nebyl závislý na finančních příspěvcích členských států, ale

získával své peníze z daní z produkce uhlí a oceli. (Mason, 1955: 36). Vysoký úřad byl povinen zveřejňovat výroční zprávu o své činnosti. K úřadu byl také přiřazen poradní výbor, sestávající z rovného počtu producentů, zaměstnanců a spotřebitelů. Prvním předsedou Vysokého úřadu se stal právě Monnet (McKesson, 1952: 22).

Dalším orgánem byla Rada, která byla do struktury zařazena proti původním Monnetovým návrhům, a jednalo se o mezivládní orgán. Její složení představovalo staromódní diplomatické linie v podobě jednoho vládního zástupce z každého členského státu. Rada byla styčným bodem mezi nadnárodním Vysokým úřadem a šesti národními vládami. Měla harmonizovat činnost Vysokého úřadu a vlád, které byly zodpovědné za celkovou hospodářskou politiku jejich zemí (Mason, 1955: 50-51). Měla kompenzovat ekonomické a geografické rozdíly mezi malými a velkými zeměmi ESUO. Rovné zastoupení v Radě vyvažovalo rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a garantovalo zachování jejich národních zájmů (Fiala – Pitrová, 2003: 54). Rada často vystupovala jako kontrolní orgán Vysokého úřadu. Její souhlas byl zapotřebí při některých činnostech Úřadu, například musela dvoutřetinovou většinou schválit uvalení sankcí na delikventní členský stát nebo mohla schválit navýšení maximální roční sazby z daně z produktů. Její hlasovací procedura pak byla ve smlouvě stanovena jako hlasování jednomyslné, hlasování dvoutřetinové většiny nebo hlasování prosté většiny (Mason, 1955: 37-51).

Třetím orgánem bylo Shromáždění, které se skládalo ze 78 delegátů vybraných jednotlivými státy. Francie, Německo a Itálie měly každý po 18 hlasech. Belgie a Nizozemí pak po 10 hlasech a Lucembursko mělo hlasy 4. Shromáždění se scházelo jednou ročně, vždy druhé úterý v květnu, aby přezkoumalo výroční zprávu Vysokého úřadu. Shromáždění si také mohlo vynutit kolektivní rezignaci Vysokého úřadu, při nasbírání dvou třetin hlasů (McKesson, 1952: 22).

Posledním orgánem byl Soudní dvůr, který byl konstruován jako nezávislý na ostatních institucích. Na šest let bylo voleno sedm soudců, kteří měli dohlížet na dodržování Smlouvy o ESUO, kontrolovat postupy Vysokého úřadu a členských států v záležitostech uhlí a oceli a také kontrolovat činnost podniků. Soudní dvůr byl nejvyšší instancí a proti jeho rozhodnutí nebylo odvolání (Fiala – Pitrová, 2003: 55).

ESUO bylo určeno k zajištění dvou cílů, a to ekonomického liberalismu a sociální solidarity. Na jedné straně bylo ESUO panevropským úsilím k zabránění obnovy předválečných protekcionistických kartelů v uhelném a ocelářském průmyslu. Na druhou stranu bylo plánujícím tělesem pověřeným změkčením sociálních nákladů na modernizaci výroby. Smlouva definovala úkoly ESUO mimo jiné jako zajištění stálého přísunu uhlí a oceli na trh, zaručení rovnosti přístupu ke zdrojům výroby pro všechny spotřebitele, sledování cen, zajištění prostředí, které by motivovalo firmy k rozšíření a zkvalitnění výroby. Dále pak podporování lepších pracovních podmínek a zlepšení životní úrovně pro zaměstnance ve všech odvětvích, za které je zodpovědné. Obecněji to mělo znamenat podporu řádného rozšíření a modernizace výroby, a zlepšení kvality bez ochrany proti konkurenčním odvětvím, pokud není odůvodněna nesprávným jednáním z jejich strany. V článku 4 byl pak výslovný zákaz vývozních a dovozních cel v rámci Společenství, zákaz množstevních omezení, diskriminačních nabídek, státních dotací a dohod o rozdělení trhu mezi společnostmi (Gilbert, 2003: 51-52).

Obecné závěry Ernsta Haase o projektu ESUO v 50. letech byly takové, že sektorová integrace umožnila cestu k celkové ekonomické jednotě a že tento limitovaný projekt dá nepochybně podnět k další integraci. Podle Hasse bylo také na organizaci patrné na první pohled deviantní chování Rady vůči Úřadu. Přiznal, že v ústavních podmínkách je překrytí mezivládního orgánu v podobě Rady přes federální exekutivu anomálií, porušující federální právní logiku a institucionální čistotu. Ale

zatímco se chování Rady a její výkon zdály být v rozporu s Monnetovým návrhem, její činnost přijala představu závazku hledajícího jednomyslně přijatelné rozhodnutí splňujícího logiku zrychlení integrace. To nad vší pochybností prokazovalo, že v praxi Rada rozvíjela vzor kompromisu mnohem více federativního charakteru. Zdálo se, že praktické zkušenosti odporují teoretickým (Burgess, 2011:13).

Podle Lovetta neležela důležitost Schumanova plánu v jeho pokusu spoutat německý těžký průmysl, který ostatně selhal. Německý průmysl byl velmi brzy schopný ukázat, že by mohl setřást veškerá omezení vyplývající ze Smlouvy. Německý ocelářský průmysl byl prostřednictvím fúzí a převzetí schopný do pozdních padesátých let stále diktovat podmínky na trhu. Podle Lovetta význam plánu spočíval především v symbolice. Nejistá rétorika, především v termínu Vysokého úřadu, přijatá všemi stranami, sloužila svému účelu. Základní projekt mezinárodní spolupráce byl vytvořen. Naštěstí nebyl ve svých počátcích předmětem žádného velkého napětí. Zdálo se, že nadnárodní agentura bude funkční a může být dokonce i užitečná (Lovett, 1996: 153-155).

3.3 Monnetova další činnost

Založení Evropského společenství uhlí a oceli vyřešilo však otázku Německa jen částečně. Vyřešilo sice bezprostřední obavy z možné budoucí německé agrese, a ačkoliv mělo Společenství politický i ekonomický rozměr, nezabývalo se přímo bezpečnostní otázkou. Monnet se domníval, že je potřeba rozšířit nově vznikající systém o ozbrojené síly, aby se mohlo stoprocentně zabránit možnosti německého znovuvybrojení. Stále zastával myšlenku funkční integrace, která by se měla uskutečnit postupně. Základnu budoucí evropské federace by tvořila technická a ekonomická společenství, která by ve finálním stádiu měla svoji vlastní vládu a svoji armádu. Bylo tedy nezbytné přeskočit některé etapy vývoje, na druhou stranu by ale vytvoření evropského vojenského

společenství urychlilo evropskou integraci a hned na počátku by se udělal rozhodující krok k politické integraci (Gerbet, 1999: 99).

Monnet tedy začal pracovat na plánu na evropskou armádu, který by přijímal institucionální systém ESUO. Byla by vytvořena evropská armáda, která by byla sjednocena pod jedno mezinárodní centrum v podobě evropského ministerstva obrany. Celý resort by byl poté spravován Radou ministrů zahraničních věcí. Celý projekt by řešil evropské bezpečnostní problémy. S plánem vystoupil 24. října 1950 francouzský předseda vlády René Pleven, jehož jméno celý plán nesl. Tento koncept byl následně použit pro vypracování návrhu na založení Evropského obranného společenství (EOS), které mělo sjednotit obrannou politiku západoevropských zemí (Dwan, 2000: 145).

Hlavním principem Smlouvy o EOS bylo, že jakýkoliv vojenský útok vedený proti členským státům v Evropě nebo proti evropským obranným silám bude brán jako útok proti všem členským státům Společenství. Členským zemím zůstala možnost mít na národní úrovni síly, které by plnily úkoly mezinárodních operací na mimoevropském území a zároveň státy mohly disponovat potřebným zázemím pro tyto jednotky. Národní jednotky však nesměly počtem přesáhnout hranici ohrožující podíl jednotlivých členských států v evropských obranných silách. Nejvyšším orgánem EOS byla podle Plevenova plánu Rada ministrů. S tímto plánem se však už rozcházel definování Komise, nikoliv evropského ministerstva obrany, jako dalšího důležitého orgánu, za jehož působení byla odpovědná Rada. Shromáždění a soud měly potom být společné s ESUO. Smlouva také počítala s vytvořením ústřední vojenské administrativy se společným rozpočtem, čímž by se vytvořily předpoklady pro racionalizaci výroby, vyzbrojování, nákup vojenského materiálu a logistiky. Celá smlouva však byla poměrně pojmově nejednoznačná a neuváděla budoucnost celého projektu. Především ze smlouvy zcela

jasně nevyplývá, jak velká bude provázanost institucionální struktury EOS a ESUO (Archive of European Integration, 2005: 167-251).

V průběhu ratifikace smlouvy se však změnila mezinárodní politika. Když skončila válka v Koreji a zemřel Stalin, napětí v mezinárodních vztazích se uvolnilo a začaly převládat názory, že bezpečnostní organizace už není nutná a není evropskou prioritou. Ratifikační proces byl i přesto ve všech členských zemích ESUO úspěšný, s výjimkou Francie, která se obávala ztráty značné části vlivu. Francii nepřesvědčil ani návrh Velké Británie, že by se také do Společenství zapojila, a francouzský parlament 30. srpna 1954 ratifikaci zamítl (Dwan, 2000: 153-154).

Po neúspěchu Evropského obranného společenství se Monnet rozhodl v roce 1955 rezignovat na post předsedy Vysokého úřadu, jelikož plán, který navrhl, selhal a fungování celého Společenství neodpovídalo jeho myšlenkám nadnárodní autority a nedocházelo k sektorové integraci dalších oblastí v rámci evropské integrace. Monnet viděl, že výkon moci ve Společenství je primárně v rukou národních institucí a až sekundárně v rukou nadnárodních orgánů. Předpokládal, že žádný nový podnět pro integraci nemůže přijít od těch, kteří disponují národní silou. Impuls musí přijít od těch, kteří budou stát mimo národní vlády a parlamenty. Monnet se proto po svém odstoupení z ESUO rozhodl založit Akční výbor pro Spojené státy evropské, kde by mohl pokračovat v naplňování svých vizí (Yondorf, 1965: 888).

Akční výbor nebyl nikdy velkou organizací. Jednalo se o vybranou skupinu lídrů všech hlavních politických stran a odborů ve Společenství. Monnet toto složení vysvětloval následovně: „Jen politické strany a odborové svazy představovaly současně sílu a prvek nezbytné nestrannosti k výstavbě Evropy. Politické strany mají poslání a nezbytnostmi celkovou vizi. Odbory se zajímají o život a jsou citlivé na transformace.“ (Monnet, 2012: 298). Zakladatelé Výboru se zavázali

vynaložit veškeré úsilí, aby získali oficiální podporu svých organizací pro federativní politiku Výboru a konkrétní usnesení. Dohodli se také, že spíše než lídři organizací, budou členy Výboru samotné organizace, které budou hradit výdaje a vybírat vedoucí osobnost, která je bude reprezentovat na zasedáních Výboru (Yondorf, 1965: 889-890).

Snahy Akčního výboru vedly k založení dalších významných organizací, mezi nejdůležitější můžeme zařadit Euroatom a Evropské hospodářské společenství (EHS). Monnet byl přesvědčen, že civilní aplikace atomové energie by mohla poskytnout efektivní řešení energetické krize, která ohrožovala evropskou budoucnost, a chtěl, aby se jaderná energie stala hnací silou v ožívování Evropy. Myslel si, že Komise pro Evropskou atomovou energii by měla značné výhody. Na základě obav z americko-sovětského soupeření Monnet argumentoval, že evropskou situaci by vyřešilo jedině Evropské atomové společenství, které by jako jediné bylo schopné zachránit západní Evropu z ekonomického a politického úpadku, který ji hrozil (CVCE, 2012c: 2): „Rozvoj atomové energie k mírovým účelům otevírá perspektivu nové průmyslové revoluci a možnosti hluboké transformace pracovních a životních podmínek.“ (Monnet, 2012: 307). Energetické společenství by vytvořilo rámec pro rozvoj jaderného průmyslu v Evropě a zároveň by zabránilo Německu ve výrobě jaderné zbraně. Celý projekt by byl založen na čistě mírových cílech (CVCE, 2012c: 2).

Ohledně založení EHS už si Monnet nebyl tak jistý. Zpočátku nezastával názor, že by měl být ihned zřízen společný trh. Obával se také, že by společný trh získal pouze ty samé stoupence jako neúspěšný plán na EOS (Fransen, 2001: 126). Uvědomil si však, že se jedná o prioritu některých evropských partnerů, především Německa a Nizozemska. Rozhodl se tedy spojit tyto dva projekty v naději na zachování spolupráce a oba tyto projekty se nakonec úspěšně uskutečnily (CVCE, 2012c: 2).

Monnet považoval založení Akčního výboru jako vhodný prostředek pro ovlivňování chodu událostí a zadávání impulsu zvenčí, což by jemu ani ostatním členům nebylo z úřednických pozic uvnitř Společenství umožněno. Podle Monnetova názoru byla soukromá organizace, složená z lídrů hlavních politických stran a odborových organizací ve Společenství, ve vhodné pozici na ovlivňování veřejného mínění a především na ovlivňování úředníků a poslanců, bez jejichž podpory by nebylo možné přenést pravomoci na nadnárodní instituce (Yondorf, 1965: 909).

4 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo hledání odpovědi na otázku, jaké bylo reálné naplnění Monnetových integračních plánů. V první fázi práce jsem se zaměřila na Monnetův život, který do jisté míry ovlivnil Monnetovo dílo a během kterého získával důležité kontakty pro prosazování svého vlivu. Monnet se narodil ve francouzském městě Cognacu jako syn obchodníka s koňakem a již jako velmi mladý hodně cestoval. Právě jeho cesty, především do Spojených států amerických a Kanady, měly také značný vliv na jeho pozdější činnost. Ukázaly mu zcela nové obzory a dodaly víru, že sjednocená Evropa není jen dalekou vizí.

Během první světové války se poprvé projevily Monnetovy integrační snahy, když vytvořil nový mezinárodní systém nazvaný Wheat Executive, zajišťující válečné dodávky. Vedlo ho k tomu přesvědčení, že spolupráce je možná ve specifických podmínkách, kdy si lidé uvědomí společný zájem a musí spolupracovat. Poměrně silně poté Monneta ovlivnilo působení ve Společnosti národů, kdy si uvědomil, že vlády hledí jen na své vlastní zájmy a nesnaží se hledat společné řešení. V této době se Monnet ještě nezabýval otázkou přenášení národní suverenity na nadnárodní autoritu. K tomuto poznání dospěl až po druhé světové válce. Během svého působení v alžírském exilu se k tématu přenesení suverenity poprvé vyjádřil a domníval se, že jedině tak lze zajistit v Evropě trvalý mír a nastolit demokratický systém. Během druhé světové války také apeloval na britskou a francouzskou vládu, aby byla vytvořena mezi oběma zeměmi politická unie. Tento plán se však nikdy neuskutečnil.

První opravdu velký projekt, který v Monnetovi prohloubil úvahy o evropské integraci, byl Francouzský hospodářský modernizační plán, jehož autorem byl právě Monnet. Plán měl přispět k modernizaci a rekonstrukci válkou poničené Francie a znovu ji učinit prosperující a konkurenceschopnou v mezinárodním obchodu. Na základě tohoto plánu

si Monnet uvědomil, že osud Francie a její růst závisí na prosperitě celé Evropy a začal pracovat na konceptu francouzsko-německé spolupráce.

Monnetovým hlavním cílem bylo zajistit trvalý mír. Věřil, že za každou okolností vedoucí ke konfliktu je skryt společný zájem a problémy vznikají především na základě bariér a nepochopení mezi lidmi a národy. Předpokládal, že změní-li se kontext a povaha mezinárodních vztahů, změní se i vztahy mezi lidmi. Vytvoří se skutečná solidarita, lidé se sjednotí a budou spolupracovat.

Veškeré změny podle něj vychází z krizí a právě na základě krize se vytvoří i sjednocená Evropa. Elity jsou schopné ve speciálních situacích dělat jisté ústupky a spolu s latentní podporou mas, pak bude možný vznik spolupráce a změna situace. K udržení a fungování nového stavu jsou potom nezbytné instituce, které zajistí řád a kontinuitu.

Monnet viděl největší problém ve studené válce a nacionalismu. Předpokládal, že kdyby došlo ke sjednocení Evropy, situace by se podstatně uvolnila. Zároveň také pracoval na modernizaci Francie a uvědomoval si, že francouzská prosperita je závislá i na prosperitě evropské. Pokusil se tedy své postoje a názory uvést v praxi a vytvořil plán pro evropskou integraci, který byl v květnu 1950 zveřejněn jako Schumanova deklarace, která měla mimo jiné vyřešit otázku poválečného Německa a obavy z jeho možného znovuvyzbrojení.

Monnet byl stoupencem sektorové integrace, kdy by se základem pro utvoření federace stala nejprve ekonomická oblast. K té by se postupně připojovaly další oblasti, až by nakonec vznikla úplná evropská federace. Plán měl být realizován prostřednictvím francouzsko-německé spolupráce v oblasti uhelného a ocelářského průmyslu, který byl základním bodem ekonomické prosperity. Pravomoci jednotlivých národních vlád měly být v těchto oblastech přeneseny na nadnárodní orgán. Odstranilo by se tak nepřátelství mezi zeměmi a válka by byla také

nepravděpodobná. Navíc by se tak zlepšila i životní úroveň a zvýšila prosperita zemí. Monnet počítal s tím, že se k dohodě připojí i další státy, které budou mít stejné zájmy.

Dalším důležitým bodem byla pro Monneta institucionální podoba nově vzniklého uskupení. Základem celého projektu pro něj bylo vytvoření nezávislého nadnárodního orgánu v podobě Vysokého úřadu, který by modernizoval a zkvalitňoval výrobu, zajišťoval všem členským státům stejné podmínky pro dodávky uhlí a oceli a zlepšoval podmínky pro zaměstnance těchto sektorů. Rozhodnutí Úřadu by byla pro členské země závazná a jeho členové budou nezávislé osobnosti jmenované jednotlivými vládami na principu rovného zastoupení. Činnost Úřadu pak měla být kontrolována nadnárodním soudem, prostřednictvím kterého by mohly vlády vznášet své námitky. Navíc by byl u Vysokého úřadu přítomen zástupce Spojených národů, který by kontroloval jeho fungování.

Monnet si byl vědom i odlišných podmínek v členských zemích. Počítal tedy i se zavedením určitých mechanismů na jejich kompenzaci, v podobě různých mechanismů na vyrovnání cen a vytvoření fondů na rekonverzi. Současně by byla odstraněna cla a rozdílné dopravní tarify z veškerých dodávek uhlí a oceli ve všech členských státech.

Monnetovy návrhy měly být realizovány vytvořením Evropského společenství uhlí a oceli. K plánu se kromě Francie a Německa připojilo ještě Lucembursko, Nizozemsko, Belgie a Itálie. Velmi rychle začala vyjednávání mezi zeměmi o finální podobě Společenství. Jednou z hlavních otázek bylo vytvoření nadnárodního orgánu, kdy se státy budou muset vzdát části své národní suverenity. Jednalo se však o základ celé dohody a státy byly až na výjimky patriotů a komunistů ochotné na podmínku přistoupit. Problematická byla také otázka ústavnosti, kdy kritici argumentovali, že změny nelze uskutečnit beze změn národních ústav. Největší problém představovaly země Beneluxu, které v ústavách neměly možnost částečného převodu suverenity na nadnárodní orgán. Usoudily

však, že je potřeba, aby národní ústavy byly flexibilní k novým mezinárodním podmínkám. Projednávána pak byla i otázka Německa, které požadovalo, aby mohly německé federální země uplatňovat svůj vliv v rámci Společenství.

Největší diskuze však probíhaly ohledně institucionálního složení organizace. Státy se obávaly, že Vysoký úřad bude mít příliš velké a ničím nekontrolovatelné pravomoci. Navíc se země Beneluxu obávaly, že na jejich požadavky nebudou brány velkými zeměmi ohledy. Usilovaly tedy o vznik nějakého mezivládního tělesa, které by dohlíželo na činnost Vysokého úřadu a kompenzovalo rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Vytvořeno proto bylo Shromáždění, které mělo kontrolovat činnost Úřadu a Rada ministrů, která měla kompenzovat ekonomické a geografické rozdíly mezi velkými a malými zeměmi. Přes veškeré problémy byla Smlouva nakonec ratifikována všemi členskými zeměmi, které uznaly, že je potřeba vytvořit skutečnou solidaritu a nahradit dlouholeté soupeření vzájemnou spoluprací na základě ekonomického sektoru. Ačkoliv v Monnetově návrhu nebyl stanoven žádný časový limit celého projektu, Smlouva byla uzavřena na padesát let.

Můžeme tedy říci, že Monnetovy návrhy byly realizovány v poněkud odlišné podobě. Cíle Společenství sice zůstaly stále stejné. Členskými státním měl být zaručen stálý a rovný přístup ke zdrojům. Výroba se měla zvýšit a zefektivnit. Navíc měly být zajištěny i kvalitnější podmínky pro zaměstnance. A cla na uhlí a ocel měla být v rámci členských zemí zrušena. Jádro plánu v podobě nadnárodního Vysokého úřadu zůstalo také zachováno. Úřad byl složen z nezávislých členů volených jednotlivými státy nebo kooptací. Jeho rozhodnutí byla pro členské země závazná. A byly mu postoupeny veškeré pravomoci ohledně cen, produkce a investic v oblasti uhlí a oceli. Zřízen byl také nezávislý Soudní dvůr, který měl dohlížet na dodržování Smlouvy a kontrolovat členské státy, činnost Vysokého úřadu a podniků. Za výjimečných specifických

podmínek mohl Soud odvolat jednotlivé členy Úřadu. Celý tento Monnetův koncept byl však omezen vytvořením Shromáždění a Rady. Shromáždění se scházelo jednou ročně, aby přezkoumalo výroční zprávu Vysokého úřadu. Mohlo si také při dvoutřetinové podpoře svých členů vynutit kolektivní rezignaci Vysokého úřadu.

Největší zásah do Monnetova plánu potom představovala právě Rada. Jednalo se o mezivládní orgán, který byl tvořen jedním vládním zástupcem z každého členského státu. Rada měla stát mezi Vysokým úřadem a národními vládami a harmonizovat jejich činnost. Kompenzovala také rozdíly mezi zeměmi a umožňovala jim zachovat i své národní zájmy. Navíc často byla i kontrolním orgánem Vysokého úřadu a její souhlas byl potřebný při některých aktivitách Úřadu. Narušovala tak Monnetovu představu o nadnárodním principu celého projektu a neomezenosti a nezávislosti Vysokého úřadu. Narušena tak byla i logika vytvoření federace. Nicméně někteří autoři, například Haas, upozorňují na fakt, že Rada napomohla rychlejšímu rozvoji integrace a měla tak mnohem větší federativní charakter.

Monnet chtěl však po založení ESUO pokračovat dál v sektorové integraci a založit Evropské obranné společenství, čímž by se definitivně zabránilo možné budoucí německé agresi. Měla být vytvořena evropská armáda, která by podléhala jednomu mezinárodnímu centru. Nejvyšším orgánem EOS by byla Rada ministrů a v poměrně nejednoznačné smlouvě o EOS byla definována Komise jako další důležitý orgán. Shromáždění a soud by potom byly společné s ESUO. Hlavním principem Společenství bylo, že napadení jednoho členského státu bude bráno jako napadení všech členských států. Během ratifikace smlouvy však došlo ke změně mezinárodní situace a začaly se objevovat názory, že bezpečnostní organizace už není aktuálně potřebná a Francie ratifikaci zamítla.

Po neúspěchu s Evropským obranným společenstvím se Monnet rozhodl rezignovat na post předsedy Vysokého úřadu, jelikož jeho plán selhal a Společenství tak neodpovídalo jeho představám nadnárodního principu a nedocházelo k sektorové integraci dalších oblastí v rámci Společenství. Monnet tedy založil Akční výbor pro Spojené státy evropské, ve kterém by mohl dále naplňovat své vize sjednocené Evropy a postupné integrace. Předpokládal totiž, že podnět pro další rozvoj integrace musí přijít zvenčí a ne od lidí z národních vlád. Akční výbor byl malou organizací zahrnující lídry hlavních politických stran a odborů ve Společenství. Jednalo se o vhodný prostředek na ovlivňování chodu událostí a zadávání impulsu zvenčí k získání podpory poslanců v přenášení pravomocí na nadnárodní instituce, což by z úřednických pozic nebylo možné. Činnost Akčního výboru přispěla ke vzniku řady dalších organizací, jako byl například Euroatom či Evropské hospodářské společenství.

Monnet věřil, že Společenství, které pomohl založit, se bude nadále rozvíjet a výrazně napomůže k vytvoření lepší a demokratičtější Evropy a zajistí trvalý mír. Monnetova následující slova jasně vystihují charakter jeho vizí a apelují na další generace, aby pokračovaly ve spolupráci: „Nemůžeme se zastavit, když celý svět kolem nás je v pohybu. Udělal jsem dost pro pochopení, že Společenství, které jsme vytvořili, není samo sebou koncem? Je procesem transformace, která pokračuje potom, co naše formy národního života vyšly z dřívější fáze dějin. Jako naše provincie včera, musí se dnes naše národy naučit žít spolu podle svobodně stanovených společných pravidel a institucí, chtějí-li dosáhnout nutných dimenzí pokroku a ovládat svůj osud. Suverénní národy minulosti nejsou už rámcem, kde je možno rozhodnout současné problémy. A samo Společenství je jen etapou k zítřejším organizačním formám světa.“ (Monnet, 2012: 381).

SEZNAM LITERATURY

Burgess, M. (2000). *Federalism and European Union: The Building of Europe, 1950-2000* (London: Routledge).

Burgess, M. (2011). Entering the Path of Transformation in Europe: The Federal Legacy of the Schuman Declaration. *French Politics, Culture and Society* 29 (2), pp. 4-18.

Brož, I. (2004). *Diplomaté* (Praha: Epoque).

Dušek, J. (2011). *Historie a organizace Evropské unie* (České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií).

Dwan, R. (2000). Jean Monnet and the European Defence Community, 1950-54. *Cold War History* 1 (1), pp. 141-160.

Ehrmann, H. W. (1954). The French Trade Associations and the Ratification of the Schuman Plan. *World Politics* 6 (4), pp. 453-481.

Featherstone, K. (1994). Jean Monnet and the 'Democratic Deficit' in the European Union. *Journal of Common Market Studies* 32 (2), pp. 149-170.

Fiala, P. – Pitrová, M. (2003). *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Fontaine, P. (1988). *Jean Monnet, A Grand Design for Europe* (Luxembourg: Office for Publications of the European Communities).

Fontaine, P. (2001). *Nová idea pro Evropu: Schumanova deklarace* (Praha: Informační centrum Evropské unie).

Fransen, F. J. (2001). *The Supranational Politics of Jean Monnet: ideas and origins of the European Community* (Westport: Greenwood Press).

Gerbet, P. (2004). *Budování Evropy* (Praha: Karolinum).

Gilbert, M. (2003). *Surpassing Realism: The Politics of European Integration since 1945* (Lanham: Rowman and Littlefield Publishers).

Hörber, T (2006). *The Foundations of Europe: European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s* (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften).

Lovett, A. W. (1996). The United States and the Schuman Plan. A Study in French Diplomacy 1950-1952. *The Historical Journal* 39 (2), pp. 425-455.

Lynch, M. B. (1984). Resolving the Paradox of the Monnet Plan: National and International Planning in French Reconstruction. *Economic History Review* 37 (2), pp. 229-243.

Mason, H. L. (1955). *The European Coal and Steel Community: Experiment in Supranationalism* (Hague: Martinus Nijhoff).

McKesson, J. A. (1952). The Schuman Plan. *Political Science Quarterly* 67 (1), pp. 18-35.

Monnet, J. (1963). A Ferment of Change. *Journal of Common Market Studies* 1 (3), pp. 203-211.

Monnet, J. (2012). *Paměti* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

Pinder, J. (1986). European Community and Nation-State: A Case for a Neo-Federalism. *International Affairs* 62 (1), pp. 41-54.

Pinder, J. (1993). *Evropské společenství* (Praha: Nadace Jiřího z Poděbrad pro evropskou spolupráci).

Piodi, F. (2010). From the Schuman Declaration to the Birth of the ECSC: The Role of Jean Monnet. *Cardoc Journals* (6), pp. 1-217.

Sherwood, R. E. (1950). *Roosevelt and Hopkins: An Intimate History* (New York: Universal Library).

Szele, B. (2003). "Crisis are Opportunities" Jean Monnet and the First Steps towards Europe. *European Integration Studies* 2 (2), pp. 5-15.

The American Journal of International Law (1952). *Treaty Constituting the European Coal and Steel Community* 46 (4), pp. 107-148.

Wiener, A. – Diez, T. (2009). *European Integration Theory* (Oxford: University Press).

Yondorf, W. (1965). Monnet and the Action Committee: The Formative Period of the European Communities. *International Organization* 19 (4), pp. 885-912.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Archive of European Integration (2005). *European Defense Community Treaty. Signed at Paris, 27 May 1952. Unofficial translation* (<http://aei.pitt.edu/5201/>, 5. 2. 2014).

Association Jean Monnet (2009). *Jean Monnet FAQ* (http://www.ajmonnet.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=61&lang=en, 12. 3. 2014).

CVCE (2012a). *The Monnet Plan* (http://www.cvce.eu/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/873d140d-4bf0-4a30-b087-4b52fd0ab81b/Resources#fea7d215-e7e5-4882-ab3c-ee08605621b8_en&overlay, 10. 11. 2013).

CVCE (2012b). *Jean Monnet's thoughts on the future (Algiers, 5 August 1943)* (http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/b61a8924-57bf-4890-9e4b-73bf4d882549/publishable_en.pdf, 5. 11. 2013).

CVCE (2012c). *The role of the Action Committee for the United States of Europe* (http://www.cvce.eu/content/publication/2007/3/7/70207515-8598-4e7f-8166-6953532c85cc/publishable_en.pdf, 6. 11. 2013).

CVCE (2013a). *Letter from Jean Monnet to Robert Schuman (18 April 1948)* (http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/571914fa-e531-4d94-aa28-e550388ff8f5/publishable_en.pdf, 5. 11. 2013).

CVCE (2013b). *Discussion paper by Jean Monnet (3 May 1950)* (http://www.cvce.eu/obj/discussion_paper_by_jean_monnet_3_may_1950-en-e8707ce5-dd60-437e-982a-0df9226e648d.html, 10. 11. 2013).

European Union (2009). *Jean Monnet: the unifying force behind the birth of the European Union* (http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/jean_monnet_en.pdf, 17. 3. 2013).

European Union (2010). *The Schuman Declaration – 9 May 1950* (http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm, 17. 3. 2013).

Ugland, T. (2008). *Traveling and Political Theory: Jean Monnet and his Canadian Inspiration for Supranational European Union* (http://web.uvic.ca/ecsac/biennial2008/Conference%20Program_files/Ugland.pdf, 13. 2. 2014).

RESUMÉ

French politician and diplomat Jean Monnet is considered to be the father of the idea of united Europe, he also was at the birth of the European integration process, which developed in the present European Union. In my bachelor's thesis I deal with the very life and work of this significant politician, diplomat, economist and salesman.

The purpose of this work will be to answer, how much of Monnet's integration plans came to realization. My intension will be to analyze Monnet's life and work within the framework of the European integration process. I will monitor the changes of Monnet's mindset during his whole life and furthermore the impact of these changes on his work. I will especially focus on the analysis of Schuman plan, which is one of the most important integration conceptions and I will try to give you insight into Monnet's suggestions regarding Schuman plan. Further I will focus on the establishment and functioning of the ESUO and Monnet's additional activities related to European integration process, due to this it will be possible to evaluate to which extent Monnet's plans were fulfilled.

His plans and suggestions were implemented in somewhat different form. The goals of the Community remained still the same. An equal and permanent access to the resources should have been guaranteed for the member states. A production should have increased and made it more efficient. In addition conditions of the staff should have improved. The customs duties of coal and steel should have been canceled for the member states. A core of the plan in the shape of the multinational High Authority was also preserved. High Authority was composed of independent members elected by individual states or by cooptation. The decisions of the High Authority were legally binding for the member states. The Authority was entrusted with the power regarding prices, production and investments in coal and steel. An independent Court was also established, it should supervise the compliance with contract and inspect

the members, operation of the High Authority and companies. On extraordinary specific occasions the Court could dismiss an individual member of the Authority. Yet this whole Monnet's concept was reduced only to the formation of the Assembly and Council. Assembly met once per year to look into the annual report of the High Authority. It also could force collective resignation of the Authority in case of the two-thirds support.

The biggest intervention in Monnet's plan afterwards was precisely the Council. Council was intergovernmental body and it consisted of one governmental representative from each member state. The Council should have been in position between VU and national governments and harmonize their operations. The Council also compensated differences between countries and was able to maintain each state's national interest. Furthermore the Council was often control body for High Authority and its approval was necessary in some activities of the Authority. It disrupted Monnet's vision of supranational principle of the whole project and the limitlessness and independence of the Authority. Even the logic behind the creation of the federation was violated. Nonetheless some authors, for example Hass, have pointed out the fact that the Council helped faster development of integration and so had much more federative character.